

УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У білорусько-українських двосторонніх стосунках переважав у 1990-і роки конструктивний підхід, спрямований на розвиток добросусідських, взаємовигідних відносин, торгово-економічного співробітництва. Дипломатичні відносини між Україною та Республікою Білорусь було встановлено 27 грудня 1991 року. 17–18 липня 1995 року відбувся офіційний візит Президента України Л.Д. Кучми до Білорусі (м. Мінськ), в ході якого підписано базовий Договір про дружбу, добросусідство та співробітництво (набув чинності 6 серпня 1997 року). 12–13 травня 1997 року відбувся офіційний візит Президента Республіки Білорусь О.Г. Лукашенка в Україну (м. Київ). Підписано Договір про державний кордон між Україною та Республікою Білорусь. У 1998 р. підписано Договір про довгострокове економічне співробітництво між Україною і Республікою Білорусь на 1999–2008 рр.

Впродовж двох каденцій перебування на посту президента Леоніда Кучми український і білоруський лідери зустрічалися 19 разів. Половина із зустрічей проходила під час офіційних візитів глав держав, половина – під час самітів СНД або інших міжнародних зустрічей у багатосторонньому форматі.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., в Україні проживало 275,8 тис. білорусів або 0,6% населення країни. Більшість білорусів проживають у східних і південно-східних регіонах України. Так, у Донецькій області проживає 44,5 тис. білорусів, Дніпропетровській області – 29,5 тис. білорусів, Луганській області – 20,5 тис. білорусів, АР Крим – 29,2 тис. білорусів, Києві – 16,5 тис. білорусів.

На початок 2009 року між Україною і Республікою Білорусь укладено понад 174 двосторонні договірно-правові документи. Політичні контакти відбувалися на рівні президентів, глав урядів, зовнішньополітичних відомств, міжпарламентському рівні.

У 2008 році основними статтями експорту України до Білорусі були: недорогоцінні метали і вироби з них (35,7 %); продукція: машинобудування (21,6 %), агропромислового комплексу (19,6 %), хімічної промисловості (9,4 %); мінеральні продукти (4,1 %); деревина і папір (3,8 %); вироби з каменя (2,2 %); продукція легкої промисловості (2,1 %).

Білорусь експортувала до України: мінеральні продукти (47,9 %); машини, устаткування і засоби наземного транспорту (23,6%); чорні метали і вироби з них (4,5 %); продукцію: хімічної промисловості (12,2 %), агропромислового комплексу (3,6%), легкої промисловості (3,0 %). Українські підприємці зацікавлені у збільшенні імпорту білоруської продукції.

Україна і Білорусь уклали угоду про співробітництво у сфері релігій і забезпечення прав нацменшин (06.2008).

На думку українських дослідників, незважаючи на схожість шляхів розвитку, політичні режими держав мали також і відмінності: наявність двох конкуруючих систем політичних інститутів і цінностей (демократичної та авторитарної) – в Україні; переважання авторитарних ознак за наявності значної кількості демократичних елементів – у Білорусі. З початку 2005 року у відносинах намітилися напруженість (неоднозначна оцінка політичних подій в Україні, побоювання можливого експорту до Білорусі помаранчевої революції). Причиною зривів офіційних президентських візитів у 2005–2008 роках була, як вважають дослідники, жорстка позиція керівництва Білорусі з питання ув'язки ратифікації Договору про державний кордон від 1997 року із питанням про український борг підприємств початку 90-х років. Україна відмовлялася приймати боргові зобов'язання на рахунок держави, оскільки вважає його корпоративним боргом господарюючих суб'єктів і, як наслідок, відзначає неконструктивну позицію пакетного розгляду цих спірних моментів. Україну з офіційним візитом у листопаді 2009 року відвідав президент Республіки Білорусь О. Лукашенко.

29 квітня 2010 року відбувся робочий візит Президента України В.Ф. Януковича до Республіки Білорусь. 18 червня 2013 року відбулася зустріч двох президентів в ході офіційного візиту Глави РБ в Україну. 24–25 жовтня 2013 року В. Ф. Янукович перебував у Мінську, беручи участь у засіданні Вищої Євразійської економічної ради, на рівні глав держав і засіданні Ради глав держав СНД.

7 червня 2014 року відбувся візит Президента РБ О.Г. Лукашенка до України, де проходила інаугурація Президента України П. О. Порошенка. 26 серпня 2014 року відбувся робочий візит Президента України П.О. Порошенка до Республіки Білорусь, де відбулись переговори лідерів України, Митного союзу та представників ЄС. 21 грудня 2014 року відбувся візит Президента РБ О.Г. Лукашенка до України, де пройшли переговори з Президентом України П.О. Порошенком. Перебуваючи під сильним тиском з боку Москви, білоруська влада намагається балансувати між сторонами російсько-українського конфлікту. З одного боку, президент Білорусі Олександр Лукашенко визнав, що після березня 2014 року Крим де-факто належить Росії. Білорусь опинилася серед небагатьох країн світу, які проголосували проти резолюції Генеральної Асамблеї ООН, у якій засуджувалися події в Криму. З іншого боку, Мінськ виступив з ініціативою про використання білоруської столиці як місця для переговорів лідерів України, Росії, Франції та Німеччини щодо врегулювання українського конфлікту, а також виступає за територіальну цілісність України і розвиток дружніх двосторонніх відносин.

11–12 лютого 2015 року відбувся робочий візит Президента України до Республіки Білорусь, де відбулися переговори лідерів України, РФ, ФРН та Франції щодо мирного врегулювання ситуації на Донбасі.

12 серпня 2015 року відбулася зустріч Міністра закордонних справ Республіки Білорусь В. Макея з Міністром закордонних справ України П.Клімкіним в рамках робочого візиту до України 12–16 серпня 2015 року. Відбуваються політичні контакти і на міжпарламентському рівні.

Конфлікт між Україною і Росією несе для Білорусі та економічну загрозу, адже вона багато в чому залежить від східноєвропейських ринків - в першу чергу, від великих традиційних ринків двох її найближчих сусідів. Очевидно, що Росія буде і далі тиснути на білоруського лідера, застосовуючи економічні важелі, з тим, щоб він займав непримиренну позицію щодо України. Аналогічним чином в цих обставинах Україна повинна зберегти для себе білоруський ринок, особливо в умовах значних втрат на російському напрямку. Навіть при нинішніх несприятливих обставин Білорусь і Україна можуть виконати ряд кроків для нарощування торгово-економічного співробітництва. У 2014 році загальний товарообіг України з Республікою Білорусь становив \$ 5,868 млрд, збільшившись у порівнянні з попереднім роком на 1 %. При цьому експорт українських товарів та послуг зменшився на 18,5 %, а імпорт з Білорусі зріс. Падіння гривні має спонукати українських експортерів до збільшення обсягів своїх поставок до Білорусі, у т. ч. і в тих сферах, в яких Росія закрила для нас свій ринок.

Привертають увагу і все більш активні спроби Білорусі відновити співпрацю з країнами Заходу; і в цьому питанні Україна також може зіграти свою роль. Той факт, що місцем зустрічі «нормандської четвірки» для врегулювання російсько-українського конфлікту вдруге став Мінськ, говорить про спроби О. Лукашенка домогтися поступового виходу з міжнародної ізоляції. У білоруську столицю все частіше приїжджають західні емісари в пошуках шляхів виходу з конфлікту в Україні. До того ж, О. Лукашенко пішов на деякі поступки Брюсселю в плані забезпечення прав людини і становища політичних в'язнів; у відповідь почався діалог про ослаблення візового режиму з ЄС. Пріоритетними і стратегічними напрямками співробітництва є: в економічній сфері – поглиблення економічної взаємодії в рамках зони вільної торгівлі СНД; в політичній сфері – поглиблення співпраці Республіки Білорусь з ЄС (за участю України) в рамках програми «Східне партнерство»; в енергетичній сфері – реалізація програми з перекачування венесуельської нафти по нафтопроводу «Одеса–Броди» в Білорусі; надання можливості Білорусі зберігати запаси газу в українських ГТС; експорт електроенергії в Республіку Білорусь та її частковий транзит до Литви; в транспортній сфері – реалізація програми транспортного коридору «Балтійське море–Чорне море».

Отже, на початку ХХІ ст. відносини між Україною та Республікою Білорусь мали переважно конструктивний характер співпраці у різних сферах, однак були і роки прохолодних відносин (2005–2009 рр.). В останні роки Білорусь намагається бути посередником в українсько-російському конфлікті, а також робить спроби виходу з міжнародної ізоляції.